

Beste leden en sympathisanten,

Met de steun van velen blijft het duren...

Veel goedmenende mensen voorspelden dat een museum openhouden, alleen met vrijwilligers, na enkele jaren een stille dood sterft bij gebrek aan medewerkers en bezoekers. Zij hebben ongelijk...en u helpt ons dat al die jaren verwezenlijken!

Op zondag 3 april start ons museum zijn vijftiende seizoen

Veel verenigingen klagen dat het aantal medewerkers vermindert. Wij kunnen dankbaar zeggen dat onze ploeg aangroeit. Een vereniging die werkt en bloeit trekt nieuwe mensen aan. Elke zondag van Pasen tot Allerheiligen is ons museum open van 14.30 uur tot 18.00 uur en gratis toegankelijk. Daarbuiten kunnen groepen, na reservatie, elke dag van de week het museum bezoeken.

Dit jaar opnieuw een tijdelijke tentoonstelling

Wij slagen er ook elk jaar in een boeiende tentoonstelling op poten te zetten die René De Clercq en zijn tijd in de schijnwerpers plaatst. Dit jaar opnieuw, op Erfgoedzondag 17 april gaat een buitengewone tentoonstelling open over Alfred Ost.

Dankzij uw milde steun kunnen wij dat allemaal realiseren

Elk jaar doen we een oproep tot steun. Telkens reageert u hierop met enthousiasme. Alle bijdragen, hoe klein ook, zijn welkom. Alle leden ontvangen een bewijs van hun storting. Het is dankzij uw financiële inbreng dat wij er ieder jaar in slagen ons programma, waar u meer over verneemt in deze nieuwsbrief, te realiseren.

STEUNFONDS MUSEUM RENE DE CLERCQ

Beschermend lid: vanaf 25 euro

Steunend lid: vanaf 15 euro

Gewoon lid: 10 euro

Schrijf uw bijdrage over op rek. nr. **463-5147011-71** van de **Stichting René De Clercq**

Adeste

Woorden: René De Clercq (1877 - 1932)

(3 gelijke stemmen)

Muziek: J.P.J. Wierts (1866-1944)

Zeer teder en zacht ♩ = 63.

Stem 1. *p* *poco rall.*

Stem 2.

1. Het klinkt e klée klée klok - ske te nacht, te nacht. Het
 2. De kan - de - laars en keers - kes zien vro, zien vro, op
 3. Geen an - de - re ge - rucht - jes hoe klein, hoe klein, dan

Stem 3.

1. Het klinkt e klée klée klok - ske te nacht. Het vliegt
 2. De kan - de - laars en keers - kes zien vro, op 't Kin -
 3. Geen an - de - re ge - rucht - jes be - - nêen, dan a -

5 *poco rall.* *p*

vliegt e wit wit vlok - ske, heel zacht, heel zacht. En
 't Kin - de - ke van tweers - kes op stro, op stro. En
 a - dem - kes en zucht - jes en bēen, en bēen. Tot

e wit wit vlok - ske, heel zacht, heel zacht.
 de - ke van tweers - kes op stro, op stro.
 dem - kes en zucht - jes en bēen, en bēen.

11 *poco a poco cresc. e accel.* *Langzaam* *pp*

man - nen gaan, en man - tels gaan, met lap - pen en met kap - pen aan;
 nauw - lijks terdt, die na - der terdt, dat 't Kin - de - ke niet wak - ker werd': A -
 hel - ge - taald en hoog - ge - taald, een stem - meke uit den he - mel daalt:

man - nen gaan, en man - tels gaan, met lap - pen en met kap - pen aan;
 nauw - lijks terdt, die na - der terdt, dat 't Kin - de - ke niet wak - ker werd': A -
 hel - ge - taald en hoog - ge - taald, een stem - me - ke uit de he - mel daalt:

15 *ppp* *piu rall.*

des - - - - tel! A - des - - - - tel!

des - - - - tel! A - des - - - - tel!

Het gedicht "Adeste" treffen we voor het eerst aan in zijn handschrift "Op het land", gedateerd 1903. Het werd pas in 1907 in zijn dichtbundel "Gedichten" opgenomen. Maar liefst 25 componisten hebben het getoonzet.

JAARPLANNING 2005

OPENINGSUREN MUSEUM

Elke zondagnamiddag van 3 april tot 30 oktober van 14.30 tot 18 uur

GRATIS TOEGANG

RONDLEIDINGEN

Elke dag van het jaar en vooraf te reserveren op het nummer 056/72.86.70 van Jan Dhaluin

Telkens met een gids. Kostprijs: €15 (40 minuten) en €25 (80 minuten)

Dertiende Vlaamse Zangavond

Vrijdag 25 februari om 20 uur in oc D'Iefte Hoogstraat 122 Deerlijk

Toegangsprijs: €4, zangboekje en drankje inbegrepen

We zingen samen de mooiste Vlaamse liederen.

Drie zangkoren ondersteunen de massazang.

Solisten zijn Monique Naessens en Gust Teugels.

Wij zijn bijzonder verheugd dat Gust Teugels, lid van de regie- en programmacommissie van het ANZ, als gast-solist zijn medewerking aan onze zangavond verleent.

Elk jaar noteren wij méér deelnemers.

Wij verwachten u samen met familie en vrienden

Opening van het museumseizoen

Elke zondag vanaf 3 april tot en met 30 oktober, van 14.30 uur tot 18 uur

Het museum ging voor de eerste maal open op 9 juni 1991. We gaan nu het vijftiende seizoen in. Het onderhoud en de werking gebeurt volledig door vrijwillige medewerkers.

Tijdelijke tentoonstelling: Alfred Ost

Zondag 17 april (Erfgoedzondag): om 11.30 uur opening van de tentoonstelling

De tentoonstelling loopt van zondag 17 april tot en met zondag 12 juni telkens van 14.30 uur tot 18 uur. Voor groepen (vanaf 10 personen) elke dag na afspraak op 056/72.86.70.

In de tentoonstelling zullen nooit eerder vertoonde werken, gemaakt tijdens Osts laatste levensjaren, te zien zijn (eigendom paters salesianen) samen met een selecte keuze van zijn werken uit het 'Ostmuseum' van Hoogstraten.

Jaarlijkse hulde aan het grafmonument van René De Clercq

Op zondag 12 juni om 19 uur

Elk jaar, op De Clercq's sterfdag 12 juni (1932) vindt, in samenwerking met Ic Dien, aan het graf een plechtigheid plaats met een spreekbeurt, samenzang en bloemenhulde. Duur: 30 minuten met daarna gezellig samenzijn.

Kom en breng een tuil veldbloemen mee

Midzomermarkt: het museum voor 1 dag opnieuw een Estaminet

Zondag 19 juni vanaf 14 tot 21 uur

Een jaarlijks weerkerend volksfeest in het centrum van Deerlijk. Het museum wordt opnieuw wat het was bij de geboorte van René De Clercq: "Estaminet Het Damberd". In het unieke kader van de herberg, gebouwd in 1790, kan je proeven van onze zelfgebakken taart, streekbier van het vat, een orkest met volksmuziek en gratis volksspelen. Bij regen of zon: steeds leute en plezier... en je speelt ook onze kas!

Boekenmarkt in het museum

Elke zondagnamiddag van 26 juni tot 23 oktober

Vorig jaar een schot in de roos. Dit jaar nóg beter en nóg meer keuze. In de bakkersoven van het museum vindt u bijna duizend oude boeken, tweedehandsboeken, oude tijdschriften (bv 't Pallieterke van de zestiger jaren enz), prentenalbums (bv Côte d'or, Martougin), muziekpartituren (schlaggers en klassiek).

Alles uit privé bezit. Wij geven oude boeken een nieuw leven.

Wij zoeken (gratis) oude en tweedehandsboeken, tijdschriften, albums, muziekpartituren.

Open Monumentendag

Zondag 9 september van 10 tot 18 uur

Het thema van Open Monumentendag staat dit jaar in het teken van "hout". Een uitstekende gelegenheid om de bezoekers in het museum rond te leiden met als thema "hoe werd het huisje, nu het museum, in 1790 gebouwd"?

Jaarlijkse rondleiding voor het lager onderwijs van Deerlijk

Gedurende twee weken in de maand september organiseren wij voor de leerlingen van het vierde leerjaar een zoektocht naar de plaatselijke geschiedenis van onze gemeente. Ook René De Clercq en zijn museum komen hierin ruimschoots aan bod.

Jaarlijks verteltheater voor de derdekleuterklassen van de regio

Heel de maand november spelen wij tweemaal per dag het verteltheater: "Hoe leefden onze grootouders" We zijn reeds aan onze zevende jaargang toe en vorig jaar vierden we de 250ste opvoering.

Medio december: onze jaarlijkse voordracht

Museum René De Clercq - zicht van de keuken en het stoofje

250ste OPVOERING VAN HET VERTELTHEATER

Een kleuterklas van de Sint-Paulusschool uit Kortrijk was de 250ste klas. De directeur en de juf van de school en de burgemeester van Deerlijk feliciteerden de vier acteurs: oma Mieke en Opa Jan en de nonkels Hugo en Arnold. Zij speelden dit seizoen 38 keer!

Het begon allemaal een tiental jaren geleden met een kleuterleidster uit Deerlijk die het museum van de dichter René De Clercq wou bezoeken. Wij vroegen haar: “*Wat kunnen wij doen met kleuters in het museum?*”. “*Vertel over de tijd van vroeger.*” was het laconieke antwoord. Zo gezegd, zo gedaan.

Het volgende jaar kwamen er al een drietal klasjes en later een tiental. We hadden een toneeltje, een soort verteltheater, klaargestoomd. We waren klaar om te spelen voor de hele regio.

Ons verhaal begint op straat: Opa Jan komt uit zijn huisje en vraagt of ze zien waarom het een oud huisje is. Hij nodigt de kleuters uit in de woonkamer waar hij vuur maakt in de haard en oma Mieke koffie maakt en brood snijdt met het grote broodmes. Daarna wordt de keuken bezocht met het roodgloeiende stoofje, het strijkijzer en een gevaarlijke martenee.

Nonkel Arnold doet ze mee naar het oude toilet of de koer. Rarara ...wat doe je met die krantenpapiertjes. In de bakkersoven wordt getoond hoe brood gebakken werd, hoe nonkel Arnold met een bascuul niet alleen een kleuter ...maar ook de tegenstribbelende kleuterjuf weegt!

Daarna doet nonkel Hugo zijn intrede met zijn accordeon ofte een trekzak waar muziek uitkomt. Alle grote mensen zingen nu samen voor de verbaasde kleuters een lied van René De Clercq: *Tinke van Heule*.

Het slot is een verrassing in de werkkamer van de dichter.

U kunt gerust ook eens komen kijken. Dit jaar, heel de maand november om 9 uur en om 10.15 uur spelen we dit verhaal van onze (over)grootouders verder. Op naar de 500ste opvoering zal wel onmogelijk zijn voor de huidige acteurs. Maar we werken aan de opvolging en...er zijn nu al inschrijvingen voor de volgende opvoeringen!!!

Deerlijkse Oud-strijders 1914 - 1918

Georges Haud'huyze

André Bossuyt

Lodewijk Dejaeger

Gentiel Tack

Remi Vandenbroucke

Jozef Rigolle

VADERLANDS GEBED.

Zegen het Land, o Heer!
De zee, het veld, de heuvel!
Dat Uwe hand àl euvel
Van Belgie's bodem keer'!...
Zegen het Land, o Heer!

Zegen het Volk, o Heer!
Gebieder, burger, werker!
Maak geest en armen sterker
En alle harten teer...
Zegen het Volk, o Heer!

Zegen de Vorst, o Heer!
Zijn doel, zijn daad, zijn pogen,
Zijn wijsheid en vermogen;
En dat hij lang regeer'!...
Zegen de Vorst, o Heer!

TENTOONSTELLING ALFRED OST

Nooit eerder vertoonde werken van Alfred Ost (eigendom paters salesianen)
Selecte keuze van werken uit het Ostmuseum van Hoogstraten

*De tentoonstelling loopt van 17 april tot 17 juni in het museum René De Clercq
openingsuren: elke zondag van 14.30 uur tot 18 uur
voor groepen vanaf 10 personen: elke dag na afspraak tel. 056/72.86.70*

René De Clercq in 1905

Op 1 december 1904 wordt René De Clercq per ministerieel besluit aangesteld als tijdelijk leraar in het Koninklijk Atheneum te Oostende waar hij de laagste klassen krijgt toegewezen waaronder een klas van 56 leerlingen. Het gezin De Clercq verhuist met de goed zes maanden oude Karel vanuit Nijvel naar "Place de la Commune" in een gebouw dat ook het café "Léopold" (voorheen "café de la Régence") huisvest. Op 1 januari 1906 zal hij vast benoemd worden aan het Gentse atheneum. In deze periode beleeft De Clercq zijn doorbraak als dichter.

In *Mercure de France* vergelijkt men hem met de Schotse dichter Burns, in *Dietsche Warande en Belfort* met de Bretoense dichter Botrel. In het Nederlandse weekblad *Stemmen onzer eeuw* be treurt de hoofdredacteur "dat de Clercq in Nederland niet bekend is, des te meer omdat in Neder land zulk een 'volkszanger' niet te vinden is".

Nog in 1905 doet hij mee aan de wedstrijd van "le Ministère de l'intérieur et de l'instruction pu blique à l'occasion du 75e anniversaire de l'indépendance de la Belgique en 1905". Met 4 liederen "die lofzangen op België, het prinsenpaar Albert en Elisabeth en het vlas" waren, kaapt hij de eerste twee prijzen weg. *Vaderlandsch Gebed*, de eerste prijs (waarin ook Leopold II wordt ge huldigd) en de andere worden gebundeld in de *Verzameling Vaderlandsche Schoolzangen* die nog in 1905 verschijnt.

En België?
België verdwijnt.
Slechts één Vlaamsch dichter heeft bij mijn weten, België bezongen. En mea culpa, mea ma xima culpa, dat ben ik zelf geweest.
Ik heb het gedaan, toen ik te goedertrouw meen de, dat België onschuldig geslagen werd. Dat wroegt mij het minst. Maar ik heb het ook gedaan in 1905, vijf en zeventig jaar na 1830. Dat wroegt mij het meest.
Toen had ik nog niet begrepen.
Thans begrijp ik, en zoozeer ik Vlaanderen lief heb, zoozeer moet ik België haten.

25 Jaar na zijn patriottistische ontboezemingen n.a.v. het 75-jarig bestaan van België distantieert De Clercq zich van zijn vroeger standpunt terzake in een bijdrage 'Vlaanderens hoogste belijders', gepubliceerd in een uitgave van 'De Dietsche Bond' n.a.v. het 100-jarig bestaan van België.

De Vlaamse Schouwburg in Gent (hier in opbouw in 1898 na 30 jaar moeizame strijd van de Vlaamsgezinden) waar De Clercq's zangspel 'De Vlasgaard' 23 keer werd opgevoerd.

Op 8 oktober 1905 heeft in de Vlaamse Schouwburg de première plaats van de muzikale versie van De Clercq's succestoneelstuk uit 1901 *De Vlasgaard*. Omdat het stuk nu moet dienen voor de Gentse socialistische aanhang werden de klassentegenstellingen in de nieuwe versie nog wat aangescherpt.

De muziek is van Jozef Vandermeulen, Wagneriaan (hij schrijft o. m. een werkje *Wagner als revolutionair*) en dirigent van de harmonie *Vooruit*. Hij componeert met *De Vlasgaard* zijn meesterwerk en het drama wordt op 8 januari 1906 nog eens speciaal opgevoerd als Vandermeulen door *Vooruit* in de bloemetjes wordt gezet.

De Vlasgaard kent in dat eerste seizoen 23 “geestdriftige opvoeringen” die “ongehoorden bijval” kennen. Ook Streuvels, die later met zijn *Vlaschaard* bekender zal worden dan de Clercq, komt kijken en vindt het “een misbaksel”. In een brief aan De Bom schrijft hij nog enigszins geprikkeld: “op de vergadering (...) vernam ik van Sevens over de verkwikkelijke uurtjes die gij met de Gentsche vrienden na mijn vertrek genoten hebt! Uwe prachtkerel Declercq moet inderdaad prachtig geweest zijn!”...

Op 8 mei 1905 had er in “Ons Huis” op de Gentse Vrijdagsmarkt een debat plaats over de ver nederlandse van de Gentse universiteit tussen Anseele en De Clercq's latere collega op het Gentse atheneum, Oscar De Gruyter. Volgens De Gruyter “is de Vlaamse Beweging geen rassenstrijd maar een zuivere sociale beweging”. Anseele vindt dat de flaminganten “alleen maar een nieuwe, Vlaamse ‘classe dirigeante’ i.p.v. een Franstalige willen tot stand brengen”. Als De Gruyter gelijk heeft zal Anseele “toetreden tot de (Vlaamse) Beweging en de ‘professoren’ (van de vervlaamste universiteit JV) uitnodigen hunne kennis ten dienste te stellen van de arbeidende klas”.

Nog in 1905 moet een zgn. keurraad “de Vijfjaarlijkse Staatsprijs voor Nederlandsche Letterkunde 1900-1904” toekennen. Over De Clercq's *De Vlasgaard* wordt gezegd: “wij stellen met genoegen vast dat de dichter een genre beoefent dat thans al te zeer verwaarloosd wordt. Naast enkele positieve zaken staan er ook ‘enkele onkiesche bijzonderheden en onbetamelijke woorden in die in geen letterkundig werk mogen geduld worden’”. De Clercq kan de staatsprijs dus vergeten!

Joost Vandommele

IN MEMORIAM

Ignaaas Vanden Breede, lid van de Raad van Bestuur

Ignaaas en Herman Vandommele (schoonzoon van René De Clercq) tijdens de openingsplechtigheid van de tentoonstelling "René De Clercq in beeld, foto en prent" op 18/04/2004.

Ignaaas (°23/02/1930 - +9/08/2004) was in zijn beroepsleven een toegewijd en nauwgezet onderwijzer. De volksmond omschrijft de taak van een onderwijzer als volgt: de kinderen leren rekenen, lezen en schrijven. Dat laatste, lezen en schrijven, in één woord: taal, lag hem zeer nauw aan het hart.

Als jonge onderwijzer was hij heel vlug actief in het Deerlijkse toneelleven. Voor hem waren acteren en voordragen zo natuurlijk als ademen, eten of drinken. Hij speelde met taal, hij goochelde met de klanknabootsende gedichten van Guido Gezelle en van René De Clercq, zijn lievelingsdichters.

Op de maandelijkse bestuursvergaderingen van de Stichting René De Clercq droeg hij telkens een gedicht van René De Clercq voor. Daarna legde hij uit waarom René vermoedelijk die woorden, die versvorm, dat ritme had gebruikt.

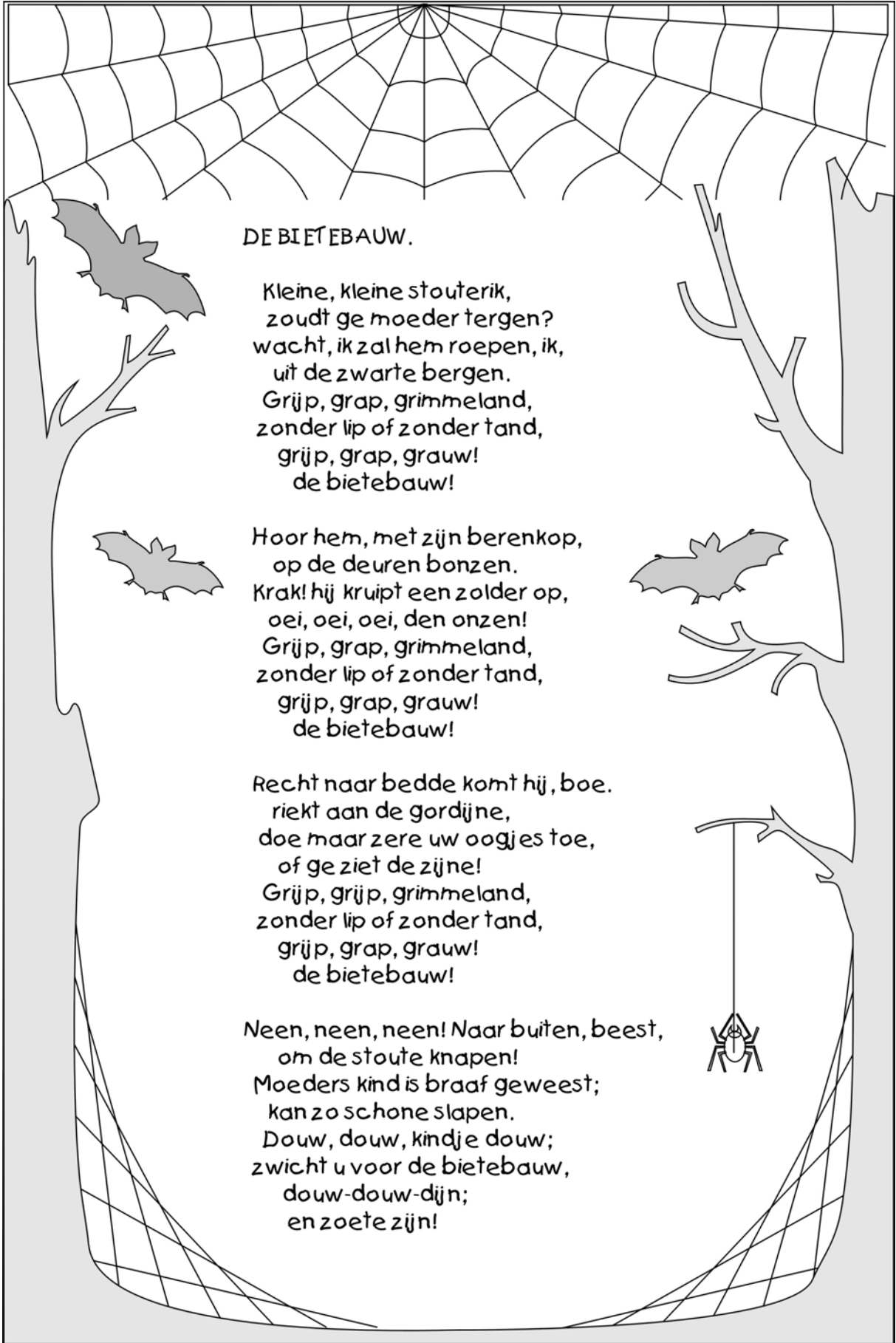
Ignaaas was voor de laatste maal aanwezig op de vergadering van 6 januari 2004. Hij las en besprak er het gedicht *Avondzang*. Hij noemde het gedicht "*een schilderij van een landschap bij valavond*". Een beeld van de avondstilte vol geluiden.

Van René De Clercqs familie werkte hij ook op prachtige wijze de stamboom uit die al jaren in het museum hangt.

Ignaaas, goede vriend en onvermoeibaar bestuurslid, duizendmaal dank voor alles wat je voor de Stichting deed, zelfs tijdens je jarenlange ziekte.

Wij zullen je missen. Vaarwel, Ignaaas.

DE BIETBAUW.

Kleine, kleine stouterik,
zoudt ge moeder tergen?
wacht, ik zal hem roepen, ik,
uit de zwarte bergen.
Grijp, grap, grimmeland,
zonder lip of zonder tand,
grijp, grap, grauw!
de bietebauw!

Hoor hem, met zijn berenkop,
op de deuren bonzen.
Krak! hij kruipt een zolder op,
oei, oei, oei, den onzen!
Grijp, grap, grimmeland,
zonder lip of zonder tand,
grijp, grap, grauw!
de bietebauw!

Recht naar bedde komt hij, boe.
riekt aan de gordijne,
doe maar zere uw oogjes toe,
of ge ziet de zijne!
Grijp, grijp, grimmeland,
zonder lip of zonder tand,
grijp, grap, grauw!
de bietebauw!

Neen, neen, neen! Naar buiten, beest,
om de stoute knapen!
Moeders kind is braaf geweest;
kan zo schone slapen.
Douw, douw, kindje douw;
zwich u voor de bietebauw,
douw-douw-dijn;
en zoete zijn!

‘ONVERGETELIJK’

In zijn indrukwekkende biografie over Felix Timmermans (Tielt, 2000) heeft Gaston Durnez het terloops over “... de thans onderschatte René De Clercq”.

En ter gelegenheid van een bespreking van Freddy De Schutters *Het verhaal van de Nederlandse literatuur*, deel 3, betreurde recensent Paul Verhuyck in *De Standaard der Letteren* (21-12-00) het dat een aantal auteurs er onvermeld blijven. Hij dacht daarbij o.a. aan “... René De Clercq met zijn onvergetelijk kinderrijm *De Bietebauw* dat bijna de spreekwoordelijkheid van traditionele folklore heeft verworven”.

De Bietebauw komt wél aan bod in de bloemlezing kinderpoëzie die Anne De Vries onder de titel *Van Alphen tot Zonderland* publiceerde bij Querido te Amsterdam (2000).

Anne De Vries is referent kinderboeken bij de Nederlandse Koninklijke Bibliotheek, die een schatkamer van ruim 100.000 kinder- en jeugdboeken herbergt. De bloemlezing overspant in een brede boog de Nederlandse kinderpoëzie van bij haar aanvang. De band is zodoende uitgegroeid tot een standaardwerk, voor zowel de geïnteresseerde in sociale- en ideeëngeschiedenis, als voor nostalgici en voor de pure poëziefhebber zonder meer.

Samen met *De Bietebauw* figureert De Clercq er met niet minder dan vijf andere gedichten, nl.: *Moederke Alleen*, *Klein Moederke*, *Sinte-Maartensavond*, *Koninkventjes*, *Rood Pioeneke* en *De rit op de knie*.

Dat illustreert meer dan enig lang betoog hoe De Clercq er als dichter blijft staan tot in onze nieuwe eeuw.

Tref je hem vooral aan in bloemlezingen kinderpoëzie, dan duikt zijn naam ook in verzamelbundels buiten dat domein. Hoewel dat meer sporadisch gebeurt, is zijn naam ook op andere territoria van de lyriek niet vergeten of uitgewist. Dat blijkt o.a. uit twee recente thematische bloemlezingen van uitgeverij Lannoo te Tielt. In *Een boom is meer dan er staat* (2002) vind je *De Linde*. En de selectie kerstpoëzie *Nu zal het wel gauw gaan sneeuwen* (2003) brengt zijn *Adeste*, een van mijn favoriete kleinoodjes, van gezelliaanse directe eenvoud en allure.

Het blijft nu nog wachten op een herontdekking en herwaardering van De Clercqs strijdgedichten, door Marnix Gijsen ooit terecht als treffende nieuwe geuzenliederen gekarakteriseerd.

Pol Van Caeneghem

Dertiende Vlaamse Zangavond Rond de piano van René De Clercq

met de medewerking van:
Seniorenkoor Bekaert, Koninklijk Parochiaal Koor Sint-Lodewijk, Sint-Cecilia Deerlijk
Voorzang: Monique Naessens, Gust Teugels

Vrijdag 25 februari om 20 uur in d'Iefte Deerlijk

Gent!

**Vol klinkt uw naam,
kort als een daad, vast als 't cement
van Vlaanderens wezen en zijn faam.**

**Vechtstad, in heel de wereld staat,
voor goed en kwaad,
geen burcht van koppigheid opeen
als in uw oud stout steen.**

**Eeuwen zijn meegeperst
door elke muur, door elk gewelf.
Als ooit dit harde harte berst,
sterft vrijheid zelf.**

**In Gent heb ik geleefd,
in Gent heb ik geloofd.
Daarom draag ik zo hoog mijn hoofd,
als een die kop en kijkers heeft.**

**Kort als een daad, vast als 't cement
van Vlaanderens wezen en zijn faam,
vol klinkt uw naam,
Gent!**

HET GEDICHT GENT

Eerste publicatie van het gedicht Gent in De Toorts van juni 1916.

Totstandkoming van het gedicht

Het gedicht wordt geschreven in de loop van 1916. De dichter is in oktober 1915 per Koninklijk Besluit afgezet als leraar en schrijft dit alles van zich af in vlijmscherpe, soms lapidaire gedichten tegen “die van Havere”, de Belgische regering die zich in Saint-Adresse tegen Le Havre bevindt.

Gent is het voorbije jaar het toneel van een extreem activisme waarin ds. Jan Derk Domela Nieuwenhuis (vader van De Clercq's oud-leerling Edzard), zijn oud-leerling Marcel Minnaert en andere bekenden van René fungeren. Op 15 december heeft René zich laten overtuigen door dominee Domela om het Jongvlaamse 7-puntenprogramma te tekenen. In Ierland heeft op 24 april de mislukte Paasopstand plaatsgevonden wat het internationaal klimaat kleurt: na de oorlog zouden de kleine volkeren autonomie krijgen voor zover zij natuurlijk onder de knoet van de tegenstander zitten...

De Duitsers zijn intussen volop bezig hun grootste propagandastunt naar de flaminganten toe voor te bereiden n.l. de vernederlandsing van de Gentse universiteit m.a.w. de realisatie van hét vooroorlogse strijdpunt van de Vlaamse Beweging. De Clercq's collega's-redacteuren van de Vlaamse Stem Lucien Brulez en Antoon Jacob worden aangezocht voor een professoraat.

De strijd voor de vervlaamsing van de Gentse universiteit was hét strijd- en mobilisatiepunt voor de Vlaamse Beweging

Het is overduidelijk dat het tussen Gent en René De Clercq perfect heeft geklikt. Gent is de ideale biotoop geweest om de jonge dichter te maken tot wie hij toen was. Sedert de middeleeuwen heeft Gent de reputatie van een koppige en woelige stad (Artevelde, de grote opstand, Keizer Karel e.a.).

De ontmanteling en heropbouw van het Gentse Gravensteen stimuleerde sterk de romantische bewustwording

Hij heeft de stadsrestauratie met het oog op de wereldtentoonstelling van 1913, die het middeleeuwse karakter van de stad en haar groots verleden nog eens onderstreept, dag na dag meegemaakt. Zijn professor Fredericq is trouwens één van de promotoren van de restauratie van het Gravensteen. De Clercq heeft geschiedsonderricht gekregen van Henri Pirenne. Deze bestudeert de middeleeuwse steden (o.m. Gent) die hij als essentiële kern van het latere België duidt. Bij Fredericq bestudeert De Clercq oude middeleeuwse teksten die het romantisch bewustzijn aanwakkeren.

Arbeidersbeweging (met het model Anseele is Gent de rode burcht van Vlaanderen en ook van de antisocialistische tegenpool van de officiële christelijke arbeidersbeweging; in België zijn de rode, groene en blauwe arbeidersbewegingen niet toevallig in Gent ontstaan) en Vlaamse beweging (in Gent liggen de tegenstellingen het scherpst) staan hier op de barricades, soms in bijna-revolutionaire sfeer.

De Clercqs dadendrang werd bovendien gestimuleerd en gerechtvaardigd door de woorden van de onstuimige filosoof Gerardus Bolland. In de gedichten *Rozebeke*, *Roeiwedstrijd te Terdonk*, *Bergekruis* en vele andere in zijn bundel *Toortsen* (b.v. aan 't uiteinde der stad) heeft hij over Gent geschreven: "waar rijkdom, razende ellende en geest elkander omarmen, en waar den buiten naar toe stroomt, om de vaten weer te vullen van haar terende pracht". Als buitenjongen vindt hij in de stad ook "bedrieglijken schijn, valsche steenen en klatergoud"; hij vindt de buitenmensen eerlijker en ongecompliceerder dan de stadsmensen die diplomatisch-politiek zijn en vlug van gedacht veranderen naargelang het hen uitkomt.

Het gedicht zal waarschijnlijk later worden opgedragen aan de bedrijvige Jan Wannijn die De Clercq al rond de eeuwwisseling heeft leren kennen maar pas het laatste jaar van de Wereldoorlog zijn intrede doet met zijn *Nationalistische Bond* en nevenorganisaties (geïnspireerd op Anseeles organisatiesysteem?) die dan uitgroeien tot de kern van het Gentse activisme, het sterkste in heel Vlaanderen. Het gedicht wordt opgenomen in de bundel *De Noodhoorn*, dat voor de adolescentie generatie flaminganten van de jaren '20 tot een echt cultboek zal worden.

Voor de Eerste Wereldoorlog leefde Gent in een constante beroering rond het algemeen stemrecht. In de pose van een echte Artevelde wist Anseele velen te begeisteren.

Inhoudelijke bespreking

“*Gent!*, Vol klinkt uw naam, kort als een daad, vast als ‘t cement van Vlaanderens wezen en zijn faam”. Volgens De Clercq is Gent de samenvatting, de kern en het brandpunt van de Vlaamse en sociale problematiek (ondanks het reformisme) en staat het symbool en model voor heel Vlaanderen: hier bevinden zich de barricades. Heel de Vlaamse geschiedenis in goede en kwade dagen zit vervat in het wezen van de voornaamste stad van het middeleeuwse graafschap Vlaanderen. De door Bolland gestimuleerde en geconsacreerde dadendrang van René klinkt hier eveneens door.

“*Vechtstad*, in heel de wereld staat, voor goed en kwaad, geen burcht van koppigheid opeen als in uw oud stout steen”. Hij verwijst hier naar het massieve Gravensteen, een unicum (uitgezonderd de Londense Tower) van een waterburcht midden in de stad die tevens symbool staat voor de Gentse trots, koppigheid en standvastigheid in een groots heden en verleden.

“*Eeuwen zijn meegeperst door elke muur, door elk gewelf. Als ooit dit harde harte berst, sterft Vrijheid zelf*”. Hij heeft bij de ontmanteling van het Gravensteen inderdaad elk gewelf gezien en heeft alles zien (her)opbouwen tot de actuele staat. Voor hem staat dit symbool voor de herleving van Vlaanderen naar de grootsheid van zijn middeleeuws verleden. Oorspronkelijk wou men het Gravensteen afbreken en er straten doortrekken maar dankzij een samenwerking van o.m. Paul Fredericq, Jean-Baptist de Béthune, Arthur Verhaegen en Julius Vuylsteke in 1887 is het onheil voorkomen en staat de burcht er nu trotser dan ooit! Wij mogen aannemen dat René en zijn leermeester Fredericq het direct en indirect meermaals over deze thematiek hebben gehad. Als volbloed romantici willen ze via dergelijke acties het zelfbewustzijn van de Vlaming stimuleren.

“*In Gent heb ik geleefd, in Gent heb ik geloofd. Daarom draag ik zo hoog mijn hoofd als een die kop en kijkers heeft*”. René is inderdaad bewust geworden in Gent; de stad heeft de horizon van de rebel in spe (hij was buitengegoid uit het college) zeer sterk verbreed. Als katholiek heeft hij er via het liberaal flamingantisme, het socialisme, de kunstenaarsscène etc. een totaal nieuwe, persoonlijke synthese gevonden van al die elementen samen. Hij heeft er zeker “geleefd” o.m. in het toenmalige uitgangleven waar hij een bekend nummer was.

Hij is ook “een bekende Gentenaar” geworden. Voor De Clercq moeten de verwachtingen en het “geloof” hoog gespannen geweest zijn. Wat het socialisme betreft in de periode 1900-1909 (25 jaar *Vooruit* en de strijd voor het zuiver algemeen stemrecht); wat betreft de Vlaamse Strijd in 1910-1911 (de periode waar de eenheid in de beweging het grootst was: *Vlaanderens Kunsttag* met de drie kraaiende hanen, de *Benoitopvoeringen* met massale bezetting, de *Lovelinghulde*, het *Kunstverbond*). Hij is Gent voor dit alles dankbaar en een zeker heimwee klinkt door in de verte.

Literaire bespreking

Het gedicht is een ode aan Gent zoals ook Ledeganck - in *De Drie Zustersteden* “Gij zijt niet meer zoals weleer, de trotsche wereldstad die koningen deed beven...” waarin hij Gent ook “het oude leeuwennest” noemt - en Rodenbach in *Klokke Roeland* en Sneyssens hebben gedaan.

Na bijna 90 jaar staat het gedicht *Gent* nog steeds overeind; het is weinig tijdsgebonden (in tegenstelling tot de andere gedichten uit *De Noodhoorn* bevat *Gent* geen actuele politieke verwijzingen) en daarom nog steeds actueel, begrijpelijk zonder veel uitleg en nog steeds voordraagbaar. We begrijpen waarom De Clercq zo gegeerd is als propagandist (door Anseele, de katholieken, de Daensisten en de activisten): hij is pittig, gevat, kan goed synthetiseren, kan een boodschap overbrengen aan iedereen, is wervend en kan opzweepen.

Als romanticus, die geen hoge pet opheeft van de moderne dichters is dit gedicht qua vorm toch bijzonder modern. Bij zijn vrienden-schilders Frits Van den Berghe, Gust De Smet e.a. ziet hij op dat moment wél van dichtbij hoe zij steeds synthetischer worden qua vorm (Frits schildert op dat moment *de schilder*, een mijlpaal in zijn evolutie); een evolutie die hij - weliswaar alleen in de plastische kunsten - mede propageert en verdedigt.

Gent is een gedicht waar de sterkte (o.m. het wervende) van de romantiek en het bondige, gebalde van de modernen prachtig gecombineerd wordt. Het is duidelijk dat de dichter zich hier o.m. qua vorm en stijl op een scharnier tussen de romantiek van de 19de eeuw en het moderne van de 20ste eeuw bevindt. De propagandist van het activisme, die op dat moment het ene na het andere gedicht schrijft, is blijkbaar goed op dreef als hij *Gent* schrijft want het lapidaire dat bij De Clercq soms kan storen, is nu eveneens aanwezig doch met mate. Zoals in het echte expressionisme is ook hier de vorm ondergeschikt aan de inhoud. De Clercqs gedachten zijn kort en krachtig geformuleerd. Geen enkel woord is overbodig. Plastische beeldspraak, geformuleerd met harde, korte klanken, rake stafrijmen (= alliteratie of beginrijm), assonanties en enkele schaarse maar zinvolle herhalingszinnen zorgen voor een monolithisch geheel en sorteren een maximum aan effect.

Publicaties

Eerste publicatie in *De Toorts* dd. 29 juli 1916

De Noodhoorn, Vaderlandsche Liederen, Utrecht, uitg. Dietsche Stemmen 1916, 63 p.

Vaderlandsche Liederen, Volksuitgave Anderlecht (Vlaamsche Drukkerij, gedrukt op 32.600 exemplaren!) 1917, 48 p.

De Noodhoorn, Vaderlandsche Liederen 2de uitgave, Lannoo, Tiel 1927, 98 p.

De Noodhoorn, 4de zeer vermeerderde uitgave Amsterdam, eigen beheer, 1932, 160 p.

De Noodhoorn, Vaderlandsche Liederen, 5de vermeerderde uitgave Utrecht Nassau 1940, 186 p.

De Noodhoorn, Vaderlandsche Liederen, 6de vermeerderde uitgave Utrecht Nassau 1943, 186 p.

De Noodhoorn, fascimile uitgave van de vijfde druk, Elza De Clercq eigen beheer 1975

Joost Vandommele

Een romantisch dichter in het oog van een Wereldstorm:

René De Clercq tijdens W.O. I: verwickelingen met
De Vlaamsche Stem, Dietsche Stemmen, de Toorts en de Dietsche Bond

Onder deze titel geeft onze Stichting binnenkort een werkje uit van ca 50 pagina's. Het betreft een opstel van Joost Vandommele op basis van een voordracht over dit onderwerp, gehouden door lic. Sam van Clemen eind 2003. De tekst van de voordracht werd aangevuld tot een compilatie met al wat rond dit onderwerp kon worden gevonden en werd bovendien maximaal geïllustreerd. Het is niet de bedoeling dat het kan worden gelezen als een roman, hoewel de plot wel geschikt is om er een roman over te schrijven!

Wel moeten geïnteresseerden, mensen die het museum openhouden, historici e.d. door dit werk een beter beeld krijgen van de evolutie van De Clercq in deze boeiende periode en het gebruiken als naslagwerk. Het is de bedoeling van dit werkje mettertijd permanent aan te vullen met nieuwe vondsten, getuigenissen, illustraties en visies. Een mogelijke latere druk zou er dus anders moeten uitzien, anders zou dit beduiden dat we intussen alleen maar hebben stil gezeten...

Historica Deschaepdrijver spreekt over 'bijziendheid' als hoofdkenmerk van velen die zich in Vlaanderen in deze materie interesseren. Welnu, wij hebben gepoogd het drama van de Vlaamsche Stem te plaatsen tegen de wereldcontext van die tijd. Er wordt uitvoerig stil gestaan bij de rol van ds. Domela Nieuwenhuis die bij nader inzien een grote invloed op De Clercq heeft gehad. Aan de relatie tussen beiden hopen we het volgende jaar een tentoonstelling te wijden in ons museum.

Abonnees van onze nieuwsbrief kunnen het werkje gratis thuis krijgen door bijgevoegde bon ingevuld terug te sturen. Daarna zal het boek aan kostprijs worden verkocht.

KUNSTENAAR ALFRED OST

schilder, tekenaar, aquarellist

Omdat de RDC-Stichting, vanaf Erfgoedzondag, een tentoonstelling over Alfred Ost plant - kwestie van "ander" publiek ons museum te leren kennen - willen we de door velen wellicht gestelde vraag: "Wie is die man?" verduidelijken door een typerende levensschets en karakteristieken als kunstenaar.

Als derde van vier kinderen zag A. Ost het levenslicht in een oud jachthuis dat zomerverblijf was geweest van P. P. Rubens. Vreemde voorbestemming? Alfred was inderdaad een geboren rastekenaar. Hoewel zijn vader, die een kolenhandel runde en wiens gespierde paarden de kleine Alfred met bewondering vervulden en voorwerp van zijn eerste schetsen waren, wenste dat ook zijn derde zoon een eerbiedwaardig beroep zou uitoefenen (de oudste werd rechter, de tweede priester) dreef Alfred zijn gedacht door, grote stijfkop als hij was. Na de dorpschool trok hij naar school in Willebroek waar, bij het lossen en laden van de boten op de Rupel, de paarden hem steeds

meer en meer fascineerden. Op 12-jarige leeftijd werd hij intern in de hoogaangeschreven kostschool van Malonne, waarna hij, in het Klein Seminarie van Hoogstraten, de humaniora voltooide. Tegen de zin van vader dus, schreef hij zich in aan de Academie van Antwerpen, in welke stad hij de bonkige natiepaarden - er waren er toen meer dan 600 - geregeld ging bewonderen. Als het gezin in 1902 naar Mechelen verhuist, gaat Ost leergangen volgen aan de Academie van deze stad, waar Rik Wouters en Prosper De Troyer medeleerlingen zijn, én aan het Hoger Instituut van Antwerpen, afdeling dierscheldering. Voortaan wordt hij vaste bezoeker van de Antwerpse Zoo en trekt hij naar het circus om er "elegante" paarden te observeren.

Altruïst en idealist

In Mechelen manifesteert zich zeer vlug zijn sterkste karaktertrek: onbaatzuchtig altruïsme. Want, als het stadsbestuur in 1911 beslist het belfort te verplaatsen en in neogotische stijl opnieuw op te bouwen, mobiliseert hij het kunstenaarsprotest. Hij tekent pittoreske prentbriefkaarten in steendruk van het stadsschoon der Dijlestad, gratis. Resultaat: het belfort blijft waar het is en zoals het is.

In 1913, bij zijn eerste tentoonstelling in Brussel, krijgt hij internationale bekendheid, verkoopt vele werken, tot grote vreugde van zijn vader die alles gade slaat. Maar op het einde van de tentoonstelling heeft hij een verbazingwekkende reactie: hij gaat op pad om de verkochte werken zoveel mogelijk terug te kopen, omdat hij geen sjacheraar in kunst wil zijn, niet wil schilderen voor enkele bevoorrechten en al zijn scheppingen ongeschonden en uitsluitend aan zijn volk wil schenken dat hij zal dienen. Heel zijn leven zal hij niets van zijn oeuvre verkopen maar het volledig bewaren en ernaar streven het in een groot Alfred Ost-Volksmuseum onder te brengen.

Wereldoorlog I: 1914-1918

Bij het uitbreken van W.O. I vlucht hij met zijn berooide ouders en zijn zuster naar Nederland, verblijft eerst in Sluis en vanaf 1915 in hartje Amsterdam, waar hij als ontwerper en steendrukkenaar in de steendrukkerij J. Kottling aan de slag kan. Hij tekent er reclameaffiches met paarden

en volkstypes; een reeks lithografieën over oorlogsvluchtelingen van zijn hand gooit hoge ogen; zijn prachtige affiches voor de openluchtspelen van de Nederlandse opera sieren geregeld de stad. Hij stelt zich ook onmiddellijk en totaal onbaatzuchtig in dienst van zijn landgenoten. Om ze te helpen, tekent hij, voor meer dan 30 comités, een dertigtal reeksen prentkaarten over soldaten aan het front, krijgsgevangenen, vluchtelingen, oorlogsweduwen en wezen. Zijn belangeloze inzet wordt gedeeld door de plaatselijke vriend - kunstdrukker Kotting. Hij tekent ook de kop van de vluchtelingenkrant "De Vlaamsche Stem" uitgegeven door o.a. R. De Clercq. De Clercq en Ost hebben dus waarschijnlijk mekaar gekend. In hoever, kan een studie hopelijk verduidelijken.

1919-1945: Rusteloze zoektocht

Terug in België, woont hij samen met vader en zijn broer-onderpastoor in Borgerhout. Het interbellum is niet de voorspoedigste periode uit zijn leven door platonische liefdesproblemen, mislukte sollicitaties naar een leraarstoel aan de Academie, falende pogingen tot het oprichten van een eigen groot museum (vb. een daartoe in 1927 aangekocht huis dat hijzelf verbouwt, stort in!), door tegenkantingen van de overheid die hem niets gunt en niet te vergeten door zijn eigen koppigheid waardoor hij vaak heftige tegenstand uitlokt. Hij brengt het toch tot "tekenmeester" (1921-1938) aan een stadsschool van Antwerpen en aan de gemeentelijke lagere scholen van Borgerhout (1929-1943).

De stad Mechelen kent hem in 1930 een maandelijks ereloon van 300 fr. toe voor de duur van zijn leven, mits hij toestemt de werken die Mechelen betreffen, af te staan. Hij aanvaardt vanzelfsprekend: zo redt hij een deel van zijn oeuvre van de ondergang en heeft hij een klein museum. Ook in Hoogstaten, Roosendaal, 's Hertogenbosch krijgt hij later een klein museum. Uiteraard heeft hij daarvoor alle werken geschonken.

Vanaf 1936 betreft hij een woning in de Mareestraat. Ze gelijkt op een katafalk:

donker, alles zwart geschilderd, de wanden bedekt met rekken uit ruw hout, door hemzelf uit planken van kisten getimmerd en gezwart. Die rekken zijn in vierkante afdelingen ingedeeld, net konijnenhokken, en bevatten zwarte kistjes waarin zijn oeuvre zit opgesloten. Verder zijn in het huis nog drie, vier kamers, vol van diezelfde konijnenhokken die volgepropt zijn met kunstwerk. "De meeste van die kastjes dragen opschriften: boeren, paarden, de haven, kerken ...", aldus zijn vriend en bewonderaar, Robert Van Passen. In het huis bevinden zich geen stoelen, geen kast, geen eetgerei tenzij enkele grote kommen. De slaapkamer is nog schraler dan die van Van Gogh. Hoeveel werken er opgestapeld zijn, is niet te achterhalen. 30.000 of meer? In dat huis werkt de meester dag in, dag uit aan een ongelofelijke snelheid, in grote armoede en totaal vereenzaamd.

Wereldoorlog II: 1940-1945

Paniek grijpt Ost aan: hoe zijn werk redden van vernieling en verwoesting? Zijn grote werken kan hij in een kelder onder brengen. Zijn kastjes-konijnenhokken stapelt hij zoveel mogelijk op een stootkar, die hij tengere, zieke man (hij lijdt aan een slepende ziekte) voortduwt, vluchtend richting Frankrijk. Onderweg moet hij zijn kar in een loods achterlaten maar hij vindt ze, alles erop en eraan, bij zijn terugkeer (hij was tot in Abbeville geraakt) ongeschonden terug. Bij de voedselschaarste in 1941 krijgen vrienden het gedaan dat hij in het Xaveriuscollege van de jezuïeten mag inwonen. Als dank beschildert hij er de grote witte muurvlakken met levensgrote beelden, fresco's in houtskool die hij na de oorlog zal bijkleuren, hoopt hij. Prachtige mystiek! Twee jaar blijft hij

er. Dan keert hij naar huis terug om, voor de derde keer, een groot Ostmuseum op te richten, ook ditmaal een fiasco. Voor de vliegende bommen vlucht hij naar Groot-Bijgaarden in het Don Boscollege, waar hij nog een honderdtal werken maakt, vooral over het leven van Don Bosco en Maria. Hij sterft in Antwerpen, terwijl in de Zoo een tentoonstelling aan de gang is over zijn dierentekeningen die hij allemaal heeft afgestaan.

Thematiek en uitwerking van zijn werk

Ost had een scherp oog voor de werkelijkheid en was begiftigd met een enorme verbeelding. Vandaar dat alle mogelijke onderwerpen in zijn werk opduiken. Enkele ervan: typische vaak verdwenen hoekjes en volksbuurttafereeltjes, feestvierders, kermissen, de natuur met haar lucht- en watermassa's, stormwinden, boeren, kunstenaars, de vrouw, het harde leven van de kleine man,

deernen, de Schelde, de haven, de stad, kerken enz. Zijn grootste inspiratiebron zijn dieren en vooral paarden. Schitterend hoe hij deze uitbeeldt: steigerend, afgeleefd, lopend of met pezige kracht de kar trekkend. Nadat in de nacht van 12 januari 1932 een brand in de stallen van het circus in Berchem had gewoed en alle dieren waren omgekomen, tekende hij uit woede, onmacht en medelijden, de schitterende Sarrasani-reeks. Ook religieuze onderwerpen zijn een geliefd thema. Hijzelf was diep religieus: talrijke werken handelen over de eucharistie, de biechtende mens en Christus. Hij signeerde meestal met A maar soms met DG (Deo Gratias).

Zoals bij elke schilder evolueert de uitwerking van de thema's: in de vroege werken tekent hij met een eenvoudige, klare, dunne lijn, met oog voor het detail. Stilaan wordt de lijn lossier, het detail gaat weg om de essentie expressiever te benadrukken. Hij ondergaat pointillistische en expressionistische invloeden doch zeer miniem, want hij wordt "Ost" d.w.z. vol zwier smijten met kleur en pennentrek; dikke lijnen; donkere partijen zwarte inkt die de dramatische uitbeeldingskracht verhogen; drukke en barokke beweging met veel krullen, soms overladen, maar altijd doorleeft en vol symboliek. Als voorbeeld van dit laatste: een afgeleefd paard tekent hij als symbool van een afgedaan tijdperk door het op te stellen tegenover betonblokken die de ondergang beklemtonen van wat in harmonie met de natuur is tot stand gekomen.

Ost wordt ook een meester in lavis d.i.: het wassen van tekeningen met Oost-Indische inkt. Vermeldenswaard is dat Ost ook poëzie schreef, zowel in Nederlands als in Frans.

Zijn opvattingen over kunst

De kunstenaar heeft, volgens Ost, een sociale roeping: hij moet in dienst staan van de samenleving en heeft de plicht, de mens geestelijke waarden bij te brengen. Kunst kan volgens hem geen vormproces zijn. Daarom heeft hij zich bij geen enkel -isme aangesloten maar is hij steeds zijn eigen weg gegaan. Voor W.O. I reeds houdt hij zich afzijdig van de kunstkringen in Antwerpen, alhoewel hij ze van op afstand volgt. Ook na de oorlog blijft hij de eenzaam en streeft rusteloos naar verdieping van eigen werk, waarmee hij wil reageren tegen de verdierlijking van het leven na W.O. II. Want hij voelt zich een "kunstenaar - priester".

Hugo De Backer

WIJ HEBBEN TE KOOP

(verzendingskosten niet inbegrepen)

<i>René De Clercq.... Uit Liefde alleen</i>	€ 5
Geïllustreerde biografie met tientallen foto's Prachtig kijk- en leesboek Voorwoord: André Demedts, geschreven door Gilbert Depamelaere	
<i>Dagboek 1917 – 1920 door A.F. Pieck</i>	€ 5
Herinneringen aan René De Clercq door Betty Pieck Samenstelling en redactie: Marcus van der Heide	
<i>Liederen, leeft! Bloemlezing uit de beste gedichten van René De Clercq</i>	€ 5
Verzameld door Elza De Clercq en ingeleid door Wies Moens	
<i>Woorden worden klanken – 144 toondichters van René De Clercq</i> <i>2de vermeerderde uitgave</i>	€ 12
Samenstelling en redactie: Hugo de Backer en André Van Ryckeghem	
<i>Replica grafmonument</i>	€ 75

HELP ONS ZOEKEN

Gedichten, Jules Vermaut, Kortrijk, 1896, 67 p.

Halewijns Straf, A. Siffer, Gent, 1898, 20 p.

Echo's, A. Siffer, Gent, 1900, 131 p.

De internationale roeiwedstrijd te Terdonck, Sevens, Gent, 1900.

Halewijn, Opera in drie bedrijven en vijf taferelen, in *De Vlaamsche Gids* 2 (1906), 122-145

A book of homage to Shakespeare to commemorate the three hundredth anniversary of Shakespeare's death, edited by Israel Gollancs, Oxford, 1916 (bevat een vertaald gedicht van De Clercq op p. 465).

Anthologia Belgon Poieton II, Hoi Phlamandoi, Athene, 1970 (bevat een vertaald gedicht van De Clercq op p. 64).

De Vlaamsche Stem, dagblad in Amsterdam (1915-1916)

VOOR ALLE INLICHTINGEN

Secretariaat van de Stichting:

Jan Dhaluin, Vichtesteenweg 15, 8540 Deerlijk
Telefoon en fax: 056/72.86.70
e-mail: dhaluin.dekeyser@pandora.be
Rekeningnr. Stichting René De Clercq: 463-5147011-71

Archief René De Clercq:

Magda Ver Gucht, Tulpenlaan 11, 8540 Deerlijk
Telefoon tijdens de kantooruren: 056/72.20.16
e-mail: archief.deerlijk@scarlet.be

